

JAZYK A JEHO MINULOSŤ

**O pôvode slov
totiž a reku**

Mgr. JAROMÍR KRŠKO

Veľmi zaujímavý pôvod v slovenskej slovnnej zásobe má slovo **totiž**. Dnes ho jazykoveda hodnotí ako časticu, ktorou sa pripája vysvetlenie alebo doplnenie výpovede, napr. "Aby ste rozumieli, sme totiž susedia.", alebo "Neprišiel som, totiž nie v ten deň."

Alebo vystupuje v súvetí ako priraďovacia spojka, ktorá bližšie vysvetľuje význam prvej vety: "Anna neprišla, totiž zmeškala vlak."

Pôvodný význam tohto slova bol tiež vysvetľujúci, pretože upozorňoval adresáta, aby zbystril pozornosť, aby počúval. Jeho prvotná podoba bola to čuješ, ktorá sa neskôr zmenila na podobu točúš, točíš, až vznikla podoba totiž.

Podobný význam má aj častica **reku**, ktorou sa naznačuje, že hovoriaci reprodukuje vlastnú výpoveď. V prehovore nahrádza sloveso hovorím, vravím, teda sloveso hovorenia v 1. osobe jednotného čísla. V praslovanskom období skupinu sloves s významom hovorenia reprezentovalo sloveso *recti* (z toho dnešné *riecť*), ktoré malo v 1. osobe jednotného čísla podobu *reko(N)* (s nosovou výslovnosťou samohlásky *o*), po tzv. denazalizácii v 10. storočí sa nosová samohláska *o(N)* zmenila na *u*. Výsledkom tejto zmeny bol tvar *reku*, ktorý sa zachoval dodnes, nie však ako sloveso, ale ako častica.

Ak použijeme časticu *reku*, napr. vo vete: "Povedal som mu, reku nechod tam.", častica nám signalizuje, že doslova opakujeme vetu, ktorú sme povedali v minulosti.